

Oktober, november 2020

Tema letošnjega Nacionalnega meseca skupnega branja 2020 – Beremo skupaj so domače knjižnice. Sestavili smo anketo, s katero smo dijake (D) in učitelje (U) povprašali o njihovih zasebnih knjižnicah. Želeli smo namreč ugotoviti, kaj ponujajo in kako vplivajo na odnos do branja. 22. oktobra 2020 smo e-anketo v eAs poslali vsem dijakom in učiteljem in jih povabili k sodelovanju. Izpolnjevanje ankete je trajalo približno 10 minut. Odprta je bila do 9. novembra 2020. Odzvalo se je **67 dijakov in 18 učiteljev**.

» ... poudarjali (bomo) pomen domače knjižnice, ki ima velik vpliv na bralno pismenost in vzgojo bralcev za vse življenje.« Marko Kravos, predsednik društva Bralna značka Slovenije (v: Bratož, 2020).

Pregled odgovorov in primerjava med dijaki in učitelji

Odgovori na anketo

1 Ali na tvojem domu shranjujete knjige?

- Da.
- Ne.

Knjige shranjujejo vsi učitelji (100 %) in 92,5 % dijaških gospodinjstev.

2 Približno koliko knjig imate v domači knjižnici (ocena)?

- manj kot 500
- med 500 in 1000
- med 1000 in 2000
- več kot 2000

Učitelji imajo v domačih knjižnicah bistveno več knjig. Kar 33,3 % učiteljev jih ima več kot 2000, največ dijaških gospodinjstev (56,7 %) pa ima manj kot 500 knjig.

3 V čem vidite največji pomen domače knjižnice? Izberite največ 3 odgovore.

- neomejen dostop do gradiva
- dostop do najljubših knjig v vsakem trenutku
- poljuben čas rabe
- pregled zgodovine osebne branja
- večkratna uporaba istega gradiva
- pozitiven odnos do strokovnih in umetnostnih vsebin
- razvijanje bralne pismenosti, splošne razgledanosti in osebni napredek

Učitelji vidijo največji pomen domače knjižnice v večkratni uporabi istega gradiva (83,3 %) in v dostopu do najljubših knjig v vsakem trenutku (77,8 %), dijaki pa v 61,2 % v dostopu do najljubših knjig v vsakem trenutku, neomejen dostop in poljuben čas rabe pa so izbrali v enakem odstotku (55,2 %). Najmanj pomena pripisujejo pregledu zgodovine osebne branja (U 22,2 %, D 19,4 %).

4 Ali vidite pomen domače knjižnice še v čem drugem? Navedite.

Učitelji:

- Zbirateljstvo, estetika stanovanja.
- Knjižnica: srce hiše/stanovanja, vir informacij (lahko tudi e-info), arhiv kanonske literature.
- Otroci odraščajo v stiku s knjigami.
- Prisotnost knjig deluje pomirjujoče, vedno prost dostop do knjig pomeni neomejene možnosti potovanj v različne svetove, tudi ko smo v karanteni.
- Lahko pišem po knjigah.
- Pregled zgodovine branja prednikov.

Dijaki: knjige imam vedno na dosegu roke, estetski videz dnevne sobe, prenos kulturne dediščine, ni zamudnin, pomoč pri delu v šoli, prenos vsebin med generacijami, zbirateljstvo (zbirke, avtorji, deli ...), občutek domačnosti, estetika prostora, spomini na lastno branje ...

5 Kako najpogosteje pridete do knjig? Izberite največ 3 odgovore.

- z nakupom v knjigarni
- s spletnim nakupom
- z nakupom rabljenih knjig
- dobimo jih v dar ob različnih priložnostih
- e-gradivo kupimo in si ga naložimo na svojih e-nosilcih

Učitelji in dijaki knjige najpogosteje kupujejo, in sicer v knjigarnah U 77,8 % in D 71,2 %, na spletu U 50,0 %, D 31,8 % ali jih dobijo v dar (U 77,8 % in 57,6 %).

V najmanjšem odstotku kupujejo e-gradivo, in sicer dijaki nekoliko pogosteje kot učitelji (U 11,1 % in D 13,6 %).

6 Ali knjige pridobivate še kako drugače? Navedite, kako.

Učitelji: z dedovanjem; strokovna literatura je vedno v pomoč; kupim na srečanjih z avtorji – literarni večeri, intervjuji ...; podedovali smo ogromno knjig.

Dijaki: od pokojnih sorodnikov, na knjižnem sejmu, od starih staršev iz njihovih domačih knjižnic, odpisane knjige v knjižnici ...

7 Kje imate pospravljene tiskane knjige?

- o Knjige imamo v različnih prostorih v stanovanju/hiši.
- o Vsak član družine ima svoje knjige pri sebi (v svojem prostoru).
- o Imamo skupno knjižnico v enem prostoru.

Knjige so najpogosteje odložene v različnih prostorih (U 66,7 %, D 56,3 %), o skupnih knjižnicah poroča 16,7 % učiteljev in 20,3 % dijakov.

8 Ali knjige shranjujete še kje drugje? Navedi.

Učitelji: ne; skupna je knjižnica, vsak pa hrani še svojo, osebno literaturo; v sosednji hiši, kjer nihče ne živi.

Dijaki: v eni skupni omari, nekatere imam pri sebi, v škatlah, v škatlah na podstrehi, vsak ima svoje izbrane knjige pri sebi ...

9 Kako so urejene?

o Niso urejene po posebnem redu.

o Ločene so po vsebini/formatu/starosti/barvi ...

61,1 % učiteljev ima knjige urejene po nekem kriteriju, 68,2 % knjižnic pri dijakih pa nima posebne ureditve.

10 Ali so vaše knjige urejene še kako drugače? Navedi.

Učitelji: po velikosti in materialu platnic, glede na avtorja, po uporabi, priročniki so na posebnem mestu.

Dijaki: po abecedi, po avtorjih, po starosti, po pogostnosti rabe, po vsebini, po zbirkah, po velikosti ...

11 Katerih knjig (gradiva) imate največ glede na vsebino? Podajte največ 3 odgovore.

strokovnih (npr. s področja medicine, psihologije, geografije, zgodovine, sociologije, tehnike, verstev, matematike, fizike, kemije, biologije, astronomije, ekonomije, slovenskega jezika ...)

leposlovja (romanov, pesniških zbirk, kratkih zgodb ...) za odrasle

otroških slikanic idr. knjig za najmlajše

različnih priročnikov, turističnih vodnikov, potopisov, biografij, kuharskih knjig ...

knjig s področja osebnostne rasti

revij

V domačih knjižnicah je največ leposlovja (U 94,4 %, D 68,2 %), sledijo strokovne knjige (U 61,1 %, D 57,6 %) in knjige za najmlajše (U 50,0 % in 47,0 %).

12 Katerih strokovnih knjig imate največ? Navedi vsaj dve področji.

Učitelji:

kuhanje, matematika

zgodovina, geografija

učbenikov – kemija, specialna pedagogika

matematika, umetnost

literatura, umetnost

slovenski jezik, tuji jeziki

literatura, jezikoslovje

naravoslovje, medicina

zgodovina, medicina

filozofija, nemščina

zgodovina, pravo

kemija, psihologija

Dijaki: zgodovina, geografija, medicina, verstva, astrofizika, biologija, mehanika, osebnostna rast, kuharski in drugi priročniki, šah ...

13 Ali imate v svoji zbirki tudi tujejezično literaturo?

- o Da.
- o Ne.

Tujejezično literaturo ima 66,7 % učiteljev in 84,8 % dijakov.

14 Če da, v katerih jezikih največ?

Pri obojih največ v angleščini.

15 Ali uporabljate tudi e-gradivo?

- o Da.
- o Ne.

E- gradivo uporablja 61,1 % učiteljev in 56,9 % dijakov.

16 Če da, na kakšen način najpogosteje?

- o Uporabljamo javno dostopne brezplačne e-vsebine na različnih spletnih portalih.
- o E-gradivo si izposojamo.
- o E-gradivo kupujemo.

Največ so v uporabi javno dostopne brezplačne e-vsebine (U 81,8 %, D 57,9 %). Učitelji e-gradivo tudi kupujejo (18,2 %), medtem ko si jih dijaki pretežno izposojajo (31,6 %).

17 Katere dostope do e-gradiva s polnimi besedili največkrat uporabljate? Izberi največ 3 odgovore.

- Biblos – <https://www.biblos.si/> (nakup ali izposoja različnih knjig, tudi domačega branja)
- dlib – <http://www.dlib.si/> (prosti dostop do polnih besedil)
- Wikivir – https://sl.wikisource.org/wiki/Glavna_stran (prosti dostop do polnih besedil)
- Kamra – <https://www.kamra.si/> (digitalizirane vsebine s področja domoznastva)
- spletne strani serijskih publikacij

Največkrat je v uporabi Biblos (U 69,2 %, D 60,0 %), pri učiteljih sledi dLib (61,5 %), pri učencih pa Wikivir (48,9 %). Na tretjem mestu so pri obojih spletne strani serijskih publikacij.

18 Uporabljaš še kakšen drug dostop do e-gradiva? Navedi.

Dijaki: ebooks, Book Depository, Partis ...

19 Katere portale uporabljate za spletni nakup tiskanega gradiva?

- spletne kataloge slovenskih založb in trgovin za nakup knjig (emka, DZS spletni nakupovalni center, Beletrina, Rokus Klett ...)
- spletne naročnine na serijske publikacije
- Amazon

Spletni nakupi potekajo največkrat v spletnih trgovinah slovenskih založb (U 62,5% in D 63,4 %), sledi Amazon s 43,8 % pri učiteljih in 36,6 % pri dijakih.

20 Uporabljaš še kateri drug portal? Navedi.

Dijaki: Book Depository ...

21 Ali za trajne (lastniške) dostope do e-gradiva (nakup) uporabljate tudi bralnike?

- o Da
- o Ne

Bralnike uporablja samo 11,8 % učiteljev in 17,5 % dijakov.

22 Če da, katerega/katere?

U: KINDLE

D: KINDLE (41,7%)

23 Katero tiskano gradivo bi po tvojem mnenju moralo biti v vsaki domači knjižnici? Izberi največ 4 odgovore.

- SSKJ
- drugi priročniki za rabo slovenskega jezika (pravopis, slovnica, etimološki, sinonimni slovar SJ ...)
- tujejezični slovarji
- leksikoni, enciklopedije
- domoznansko gradivo (slovenska kulturna dediščina, razvoj slovenskega jezika, slovenska likovna in arhitekturna umetnosti, zgodovina, naravno in kulturno bogastvo Slovenije ...)
- temeljna dela slovenskega leposlovja
- temeljna dela svetovne književnosti
- knjige s področja medicine (prva pomoč, bolezni, zdravila ...)
- knjige s praktičnimi nasveti (živali, rastline, vrt, hišna opravila, kuhanje, ročna dela, šport, potovanja, hobiji ipd.)
- knjige s področja osebnostne rasti (psihologija, filozofija, etika, duhovnost ipd.)

Učitelji so navedli naslednje zaporedje:

- slovensko in tuje leposlovje – 72,2 %
- SSKJ – 50,0 %
- leksikoni, enciklopedije – 22,2 %

Dijaki:

- tujejezični slovarji – 62,9 %
- leksikoni, enciklopedije – 58,1 %
- knjige s praktičnimi nasveti – 46,8 %
- knjige s področja medicine – 37,5 %
- SSKJ – 35,5 %
- leposlovje je zastopano v 14,5 % in 17,7 %

24 Imaš še kak dodaten predlog? Navedi ga.

- otroške knjige
- Sveto pismo

25 Kdo najpogosteje uporablja vašo domačo knjižnico? Izberi največ 3 odgovore.

- starši
- predšolski otroci
- šolajoči se otroci

- domači študentje
- stari starši
- drugi sorodniki ali prijatelji
- vsi člani družine

Odgovori učiteljev: starši – 55,6 %, domači študentje – 38,9 %, šolajoči se otroci – 27,8 %

Odgovori dijakov: starši – 76,9 %, šolajoči se otroci – 60,0 %, domači študentje – 23,1 %

26 Jo uporablja še kdo drug? Navedi, kdo.

Partner, soseda ...

27 Katere knjige najpogosteje izločite (umaknete) iz svoje zbirke? Izberi največ 2 odgovora.

Odstranimo knjige:

- ki smo jih že prebrali
- ki se nam zdijo zastarele
- ki jih ne potrebujemo več (odraščanje, konec šolanja, študija, opustitev hobija ipd.)
- ki so v slabem fizičnem stanju

Učitelji izločajo predvsem zastarele knjige (75,0 %), dijaki pa tiste, ki jih ne potrebujejo več (72,4 %).

28 Imate še kak drug razlog za izločanje? Navedi ga.

- Podvojeni izvodi.
- Ne odstranjujemo knjig, premaknemo jih na drugo mesto.
- Že dolgo jih nihče ni bral.
- Nekdo si je knjigo izposodil in je ni vrnil.

29 Kaj naredite s tiskanimi knjigami, ki jih izločite iz svoje knjižnice? Izberi največ 2 odgovora.

- Podarimo jih prijateljem, knjižnicam, bukvarnam ...
- Prodamo jih v starinarnici ali preko spleta (npr. Bolha).
- Oddamo jih kot star papir.

Anketiranci največ izločenih knjig podarijo (U 58,8 %, D 72,7 %)

ali jih oddajo v star papir (U 41,2 %, D 45,5 %).

30 Jih daste še kam drugam? Navedi, kam.

V škatle, društvu, sestri, v klet, na podstrešje, v knjigobežnico; ne izločamo knjig ...

31 Ali tiskane knjige iz domače knjižnice komu izposojate in kako?

- Ne izposojamo jih.
- Nekatere izposodimo in si tega ne zabeležimo.
- Nekatere izposodimo in si zabeležimo, komu in kdaj.

Anketiranci knjige iz domače knjižnice največkrat izposojajo brez zabeležke

(učitelji precej več kot dijaki: U – 72,2 %, D – 48,4 %).

11,1 % učiteljev in 18,8 % dijakov knjige izposoja z evidenco, 16,7 % učiteljev in kar 32,8 % dijakov pa knjig iz svoje knjižnice ne izposoja.

32 Ali bi v osebno knjižnico umestil tudi katerega od učbenikov (upoštevaj tudi tiste, ki si jih sicer izposojaš v učbeniškem skladu)?

- o Da.
- o Ne.

94,4 % učiteljev bi v osebno knjižnico umestilo tudi učbenike.

Enakega mnenja je bistveno manj, in sicer 43,8 % dijakov.

33 Če da, katerega/katere (npr. za slov. književnost, za slov. jezik, za tuje jezike, za matematiko, biologijo, fiziko, kemijo, zgodovino, geografijo, sociologijo, psihologijo, umetnost, glasbo ...)?

Učitelji: kemija (2 x), slovenščina, biologija (3 x), zgodovina (4 x), geografija (2 x), matematika (2 x), nemščina, sociologija, umetnostna zgodovina

Dijaki:

slovenščina, biologija, zgodovina

učbeniki s področja geografije, zgodovine in psihologije

kemijo

vse

nemščina

za biologijo

matematike

berilo

učbenik za zgodovino

matematika

matematika, kemija, geografija

latinščina, španščina

za tuje jezike

psihologija

angleščina, geografija

vse učbenike

za umetnostno zgodovino, zgodovino, biologijo, geografijo, sociologijo

geografija

biologija, zgodovina, fizika, nemščina

za slovensko književnost, tuje jezike, matematiko, fiziko, psihologijo in umetnost.

ne

vse

34 Katere ovire pri oblikovanju domačih knjižnic (tiskane knjige) se ti zdijo najpogostejše? Izberi največ 2 odgovora.

- Člani gospodinjstva nimajo dovolj denarja za nakup.
- Člani gospodinjstva nimajo primerne prostora za odlaganje tiskanega gradiva.
- Člani gospodinjstva ne cenijo kulturne in narodne dediščine.
- Člani gospodinjstva ne prepoznajo pomembnosti domače knjižne zbirke za vsestranski osebni razvoj.

Učitelji menijo, da je najpogostejša težava denar (55,6 %),

takoj za tem pa pomanjkanje prostora (38,9 %).

Dijaki menijo, da je največja težava prostor (61,3 %), na drugem mestu pa denar (54,8 %).

35 Katere ovire pri nakupu e-gradiva se ti zdijo najpogostejše? Izberi največ 2 odgovora.

- E-gradivo je predrago.
- Člani gospodinjstva niso dovolj seznanjeni s ponudbo e-gradiva.
- Članom gospodinjstva ni všeč e-oblika, tiskano gradivo se jim zdi prijaznejše za branje.
- Člani gospodinjstva niso dovolj informacijsko pismeni za nakup in rabo e-gradiva.
- E-ponudba ni dovolj raznolika in bogata.
- Člani gospodinjstva nimajo ustreznih bralnikov.

Tako učitelji kot dijaki menijo, da je najpogostejša ovira pri nakupu e-gradiva njegova oblika, saj jim je prijaznejši tisk na papirju (U 72,2 %, D 74,2 %). Oboji so na drugo mesto uvrstili slabo seznanjenost s ponudbo e-gradiva (U 22,2 %, D 35,5 %).

36 Ali meniš, da si zaradi domače knjižnice bolj naklonjen branju?

- Niti ne.
- Kar precej.
- Zelo.

Učitelji ocenjujejo, da domača knjižnica zelo povečuje njihovo naklonjenost branju (zelo in kar precej – 72,2 %, niti ne – 27,8 %).

Dijaki ta vpliv izražajo v manjši meri (zelo in kar precej – 56,2 %, niti ne – 43,8 %).

37 Ali obstoj domače knjižnice krepi tvoj spoštljivi in pozitivni odnos do zapisanih umetnostnih in neumetnostnih besedil?

- Niti ne.
- Kar precej.
- Zelo.

Vsi vprašani učitelji menijo, da obstoj domače knjižnice omenjeni odnos pomembno krepi (zelo – 61,1 %, kar precej – 38,9 %, niti ne – 0 %).

Mnenje dijakov: zelo – 31,3 %, kar precej – 40,6 % (skupaj 71,9 %) in niti ne – 28,1 %.

Najlepša hvala za sodelovanje.

Zaključek

Z anketo smo skušali pridobiti najsplošnejši vpogled v domače knjižnice.

Ugotovili smo, da ima res skoraj vsako gospodinjstvo knjige, ki jih člani želijo imeti trajno na dosegu roke. Pridobivajo jih z nakupi v knjigarnah, v spletnih trgovinah in kot darila, shranjujejo pa jih po večini brez izrecnih kriterijev. Večina gospodinjstev ima slabih 500 enot gradiva, pri učiteljih pa fond v 33 % presega 2000 enot, kar je pričakovano. Anketiranci ocenjujejo, da so glavni razlogi za manjšo količino gradiva v pomanjkanju prostora in denarja. Po vsebini je v domačih knjižnicah največ leposlovja slovenskih in tujih avtorjev. Učitelji to ocenjujejo kot korektno, medtem ko dijaki bolj poudarjajo pomen slovarjev, enciklopedij in drugih priročnikov. V domačem knjižničnem fondu imajo tudi tujejezično literaturo, in sicer največ v angleščini.

Tako učitelji kot dijaki uporabljajo tudi e-gradivo, največ brezplačne javno dostopne vsebine. Učitelji poročajo tudi o izposojah v Biblosu, bralnike pa proti pričakovanju uporablja zelo malo anketirancev (11- oz. 17 %).

Uporabniki domačih knjižnic so seveda predvsem ožji družinski člani. Dijaki izločajo gradivo, ki ga ne potrebujejo več, učitelji pa predvsem zastarelo gradivo. Največkrat ga komu podarijo ali ga oddajo kot star papir. Izposoja knjig iz domače knjižnice je pogostejša pri učiteljih, 32 % anketiranih dijakov pa izjavlja, da svojih knjig sploh ne izposojajo.

Z umeščanjem učbenikov v domačo knjižnico se strinja kar 94 % učiteljev in bistveno manj dijakov (43 %). Predpostavljamo, da so učbeniki za učitelje trajnejše delovno (in izobraževalno) gradivo za predmet, ki ga poučujejo, medtem ko učenci učbenikov za predmete, s katerimi se predvidoma ne bodo več ukvarjali, najbrž ne želijo shranjevati.

Kot glavno oviro pri nakupu e-gradiva dobrih 70 % obojih anketirancev navaja nevšečnost e-oblike.

Učitelji menijo, da obstoj domače knjižnice bistveno pripomore k naklonjenosti branju, dijaki pa temu pripisujejo nekoliko manj pomembnosti.

Tako učitelji kot učenci pa v zelo visokem odstotku ocenjujejo pozitivno vlogo domače knjižnice pri spoštovanju zapisanih in hranjenih vsebin.

Z anketo smo pri anketirancih želeli spodbuditi zavedanje o obstoju domače zaloge knjig in razmišljanje o pomenu in vlogi gradiva, ki ga hranijo po svojih domovih. Domače in osebne knjižnice namreč omogočajo poljubno dostopnost do gradiva in njegovo stalno razpoložljivost.

Anketiranci so opozorili na pomembnost dedovanja gradiva in na prenos zbranih vsebin na naslednje generacije (uvid v zanimanja prednikov, v njihovo skrb za hranjenje zapisov in spoštljiv odnos do zbirke).

Ponuja se nam tudi razmislek, kako spodbujati k večji uporabi knjig iz domačih knjižnic (npr. povabiti dijake in učitelje, da predstavijo svojo najljubšo knjigo iz osebne knjižnice, da za bralno značko ali domače branje izberejo knjigo z domačih polic ipd.). Vsekakor pa bo potrebne več zunanje (družbene, medijske, pedagoške ...) spodbude, da bodo domače oz. osebne knjižnice še v večji meri pomemben člen pri osebnotnem razvoju, strokovnem in kariernem razvoju, vpogledu v osebno zgodovino branja in pri razvijanju bralne pismenosti za vse življenje.

Gradivo

Tomažič, A. in Franko, J. (2019). *Domače knjižnice*. Ljubljana: Z. O. P. – Zavod za oblikovanje prostora.

Nacionalni mesec skupnega branja NMSB '20, Beremo skupaj. Dostopno na <https://nmsb.pismen.si/>

OBJEM: Bralna pismenost in razvoj slovenščine. Dostopno na <https://www.zrss.si/objava/projekt-objem>

Domača knjižnica: Irena Cerar in Miha Kovač. Pridobljeno 12. 10. 2020 s spletne strani <http://www.airbeletrina.si/clanek/domaca-knjiznica-irena-cerar-in-miha-kovac>

Paukovič, L. (2020). Domače knjižnice v času karantene. *Mladina*, 4. 4. 2020. Pridobljeno 12. 10. s spletne strani <https://www.mladina.si/197345/domace-knjiznice-v-casu-karantene/>

Bratož, I. (2020). Z branjem se bomo izvlekli iz depresije in osame. *Delo*, 10. okt. 2020, str. 11.

Priprava in interpretacija: Marija Kokalj Auguštniner, prof., knjižničarka

Tehnična pomoč: Saša Bogataj Suljanović, svet. delavka, in Ana Prevc Megušar, pom. ravnateljja